

Küsimusleht nr. 125

Suurrätikud.

Juba väga kaugetest aegadest peale on naistel rõivastuse täiendusena, eriti aga kaitseks külma ja vihma eest olnud kasutusel ümber õlgade võetavad riidelaiad — villased *sõbad* ja *kõrikud*, linased *palakad*, *pallapooled*, *õlalinikud*. Loetletute järglasiks olid villased suurrätikud, mille kandmist vanemad inimesed enamasti praegugi veel hästi mäletavad.

Suurrätikud olid meil üldiselt kasutusel möödunud sajandi lõpupoolel ja käesoleva sajandi algul. Nende kasutusele tuleku aeg on aga maa eri osis olnud mõneti erinev ja vajab (kui võimalik) täpsustamist. Suurrätikuid osteti vabrikutootena, lasti kangruil kududa või kooti ise kodus. Materjalilt, värvilt, koetehnikalt ja kirjadel on suurrätte olnud mitmesuguseid. Samuti on nende kandmisviis ja üldse kasutamine olnud (eri paikades, eri aegadel või erinevatel isikutel) mõnevõrra omalaadne. Sellepärast pöördub muuseum Teie poole palvega, vastata järgneva teie küsimustele, et saada ülevaadet, millised olid suurrätikud Teie ümbruskonnas, millal ja kuidas neid kanti.

Nagu üldiselt muuseumi küsimustike puhul, palume ka seekord võimalikult täpselt märkida, millise aja (ajavahemiku) kohta käivad Teie andmed, samuti palume dateerida muudatusi. Kui samaaegselt oli erinevusi suurrätikutes või nende kandmisviisis, palume tähendada, kelle juures (noorematel, vanematel, jõukamatel, kehvematel) ning mis puhkudel (tööl, pidudel, erinevate ilmastikutingimustega) need esinesid. Ärge unustage eseme (selle materjali, värvide, koetehnika jne.), samuti kandmisviisi kohalikke nimetusi!

1. Mis ajast mäletatakse Teie ümbruskonnas suurrätikute kandmist? (Millise ajani küündivad kõige vanemad mälestused suurrätikutest? Kas on teada, kunas nad tulid kasutusele?)

2. Kas suurrätikud osteti, lasti kangruil kududa või kooti ise kodus? Millised neist olid vanemad?

3. Millisest materjalist (lābivillased, poolvillased puuvillase või linase koe või lõimega, puuvillased, linased, korrutatud või

ühekordsest lõngast, ostetud või kodusest materjalist) olid suurrätikud?

4. Millises tehnikas nad olid kootud (labased, toimsed, krepppindsed jne.)?

5. Mis värvi ja millise mustri (näiteks: täiesti ühevärvilised, teisevärvilise äärega, nurkades ruute moodustavate ääretriipudega, üleni ruudulised, mingi väikese koekirjaga jne.) olid suurrätikud?

6. Millised olid suurrätikute mõõted (ligikaudselt)? Kas nad olid ühelaised või kahest laiaist kokku õmmeldud?

7. Kuidas olid suurrätikud äärestatud? Kui ääres olid narmad, palun kirjeldage neid!

8. Kas oli erinevusi varasemate ja hilisemate, ostetud ja kodukootud suurrätikute vahel? Milles erinevused seisnesid?

9. Kes kandsid suurrätikuid (kõik naised, vanad, noored, lapsed, jõukamad, kehvemad)? Kes kandsid neid viimati? Millal?

10. Millal (millistel puhkudel) kanti suurrätikuid (suvel, talvel, kevadel, sügisel, ilusa või sajuse ilmaga, sõitudel, tööl või pidudel)?

11. Millise rõivastusega kanti suurrätikuid? (Võeti ülerõivastele peale või on suurrätik tubasele rõivastusele ületõmmatuna asendanud ülerõivaid)?

12. Kuidas kanti suurrätikuid (võeti kolmnurkselt kokkumurtuna õlgadele, pikiti kokkumurtuna õlgadele, pandi ka pähe jne.)?

13. Kuidas kinnitati suurrätik (jäeti otsad lahtiselt rippuma, hoiti käega koos, kinnitati sõle, preesi või spetsiaalse nõelaga, sõlmiti selja taha)? Kui kasutati suurrätiku kinnitamiseks sõlge, preesi või nõela, palun kirjeldage neid!

14. Kas on suurrätikut kasutatud ka mõningate esemete kaasa võtmiseks või kaasas kandmiseks? Milliste? Kuidas seda tehti? Mis puhkudel?

15. Kuidas hoiti kaasavõetud suurrätti siis, kui seda ümber ei pandud?

16. Kas teatakse peale suurrätide ka teisi üleviskeid? Kui ja, siis millised need olid ja kuidas kasutati?

Koostanud Aino Voolmaa